

PARTICULARITĂȚILE LINGVISTICE ȘI PRAGMATICE ALE TEXTULUI INJONCTIV ÎN DISCURSUL PANDEMIEI COVID-19

Ala DAVID,

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul are drept scop de a propune analiza textului injonctiv prin descrierea caracteristicilor lingvistice și pragmatice. Contextul social specific, pandemia COVID-19, a impus prezența și difuzarea importantă a textelor informative și descriptive având finalitatea practică de a provoca la acțiune. Textele de tip afiș, aviz și ghidul de utilizare/instrucțiuni reprezintă modele pertinente cu anumite particularități specifice: prezența autorității guvernamentale emițătoare devine o exigență și o obligativitate atât pentru locutor, cât și pentru destinatar, caracterul obiectiv prin lexicul specializat propriu domeniului medical impune precizia informațională, verbele la imperativ, infinitiv pot fi considerate drept acte directive succesive. Segmentarea textului în paragrafe distincte, prezența imaginilor și fotografiilor, schemelor de utilizare sunt elementele importante de identificare a acestor tipuri de text. Gradul de intensitate a injonctivului diferă în funcție de genul textului, mai important pentru afiș sau aviz și mai atenuat pentru ghidul de utilizare sau alte texte prescriptive.

Cuvinte-cheie: *text injonctiv, pandemia COVID-19, comunicarea specializată, abordarea pragmatică, locutor, destinatar, afiș, ghid.*

THE PRAGMALINGUISTIC CHARACTERISTICS OF INJUNCTIVE TEXTS IN COVID-19 PANDEMIC DISCOURSE

The aim of this article is to analyse injunctive/procedural text by describing its linguistic and pragmatic characteristics. Given the specific social context of the COVID-19 pandemic, there has been a notable increase in the production and dissemination of informative and descriptive texts with the practical outcome of prompting action. Texts such as posters, notices, and user guides/instructions represent relevant models with specific features. These include the requirement and obligation for both the speaker and the recipient to acknowledge the issuing governmental authority. The objective nature of medical terminology imposes informational precision. Additionally, the use of imperative and infinitive verbs can be considered as successive directive acts. The segmentation of the text into distinct paragraphs, the inclusion of images and photographs, and the use of schemes are important elements for identifying these types of texts. The degree of intensity of the injunctive depends on the type of texts, being more important for posters and notices and less significant for user guides/instructions or other prescriptive texts.

Keywords: *injunctive text, COVID-19 pandemic, specialized communication, pragmatic approach, speaker, recipient, poster, guide.*

Introducere

Analiza și abordarea socio-discursivă a textelor produse în perioada pandemiei COVID-19 difuzate pe site-urile oficiale naționale și internaționale permit identificarea unui număr important de texte injonctive destinate unui public eterogen din punct de vedere al cunoașterii despre maladie. Discursul pandemiei COVID-19 este unul de informare și prevenție, foarte bine mediatizat, având un impact important asupra destinatarului. Calitatea conținuturilor este asigurată de textul însoțit de imagini, iar contextul extra-lingvistic face apel la conștientizare și emoție prin transmiterea mesajelor despre riscurile pentru sănătate, cunoașterea virusului și a metodelor de tratament, vaccinarea etc. Comunicarea specializată se află în fața unor noi provocări prin cantitatea și tipul de informație prezent în discursul experților, cercetătorilor și oamenilor de știință, a politicienilor sau jurnaliștilor specializați în domeniul respectiv. Astfel, buletinele epidemiologice sub formă de info-grafice, suporturile de informare de tip afiș, spoturile publicitare video și audio, studiile epidemiologice cu date statistice cheie despre cazurile confirmate, incidența de depistare și de spitalizare, variantele virusului, vaccinarea, ghidurile de utilizare și instrucțiunile fac parte din comunicarea specializată cotidiană, adresată unui public foarte vast.

În prezenta investigație propunem analiza particularităților lingvistice și pragmatice ale textelor în limba franceză de tip afiș, aviz și ghidul de utilizare (instrucțiuni) preluate de pe situl francez *Ministère du Travail, de la Santé et des Solidarités* <https://sante.gouv.fr/soins-et-maladies/maladies/maladies-et-infections-respiratoires/coronavirus-11069/>. Exemplele selectate permit aplicarea metodologiei propuse de către Jean-Michel Adam [1], centrată pe abordarea discursului procedural și a genurilor de text care invită la acțiune.

Textul injonctiv în cadrul studiilor actuale pe text

În literatura de specialitate în limba română textul injonctiv este studiat, mai întâi de toate, drept unul utilitar, interesant din punct de vedere didactic grație organizării textuale, lexicului terminologic și scopului practic bine definit. Pentru cercetătoarea Mariana Pitar, textul injonctiv reprezintă un model care generează producerea anumitor genuri ce pot fi examinate din perspectiva organizării informației în text la nivel macrostructural/informațional, pragmatic, abordând relația autor-destinatar, dar și cadrul semantic-lexical și morfologic și sintactic, prin prisma apartenenței la un anumit domeniu [2]. Din punct de vedere pragmatic, la nivel de frază sau de microtext injonctiv, actul de limbaj predominant este cel de a ordona. La nivel de text complex, autoarea identifică modalitatea prescriptivă care orientează destinatarul spre „a face” (verb performativ), echivalent de cele mai multe ori cu realizarea unor anumite acțiuni. Intensitatea ilocuționară este mai puternică la nivel de act de limbaj și scade din intensitate pe măsură ce textul devine mai complex [2, p.14].

La rândul său, Adriana Costăchescu definește frazele afirmative din textele non-ficționale de tipul unui site cu instrucțiuni sau articol informativ de ziar drept „adevărate aserțiuni, supuse regulilor specifice acestui act ilocuționar” [3, p.498]. Regulile semantice și pragmatice aplicate în aceste contexte presupun că autorul aserțiunii este responsabil de adevărul exprimat; locutorul poate să sprijine cu dovezi adevărul; adevărul nu pare evident pentru locutor și interlocutor; locutorul este responsabil de adevărul exprimat. [3, p. 496]. Rezumând principiile unei aserțiuni expuse de John R. Searl, autoarea menționează că fiecare instrucțiune poate fi verificată și aplicată de către utilizator, în așa fel valoarea de adevăr este evidentă.

În literatura francofonă de specialitate, abordarea tipologică a textelor în conformitate cu aserțiunile lui Jean-Michel Adam [1] constituie o referință importantă în analiza textelor. Lingvistul francez definește textele injonctive și procedurale prin trăsăturile caracteristice pertinente impuse de interacțiunea socială [1, p. 266]. Aceste texte sunt considerate factuale având un scop practic bine delimitat și anume cel de a facilita, a ghida în realizarea unei sarcini. Deși prezența secvenței descriptive este evidentă, textele au drept orientare socio-discursivă provocarea la acțiune, oscilând între domeniul procedural și domeniul care urmează să ofere anumite instrucțiuni și recomandări [1, p. 244].

Textul injonctiv în tipologia textelor conform viziunilor lui Jean-Michel Adam

Jean Michel Adam folosește termenul de discurs procedural considerându-l vag, deoarece se insistă pe acțiunea de *a face* mai mult decât pe ghidare, îndrumare, injoncțiuni în texte de tip instrucțiuni sau recomandare. Abordarea generală permite definirea anumitor genuri de text sub formă de recomandări (*din fr. genres du conseil*), ele reprezentând genul prescriptiv texte cu valoarea ilocutorie de directivă, dar care fac referință la câmpul lexical al acțiunii de a da un sfat: a sugera, a recomanda, a propune, a incita, a avertiza, a conduce, a convinge. Jean-Michel Adam afirmă că aceste texte conțin atât recomandări, cât și instrucțiuni procedurale cu secvențe descriptive și trebuie să fie analizate din perspectiva referinței, actului de discurs și a enunțării cu anumite caracteristici lingvistice [1, p. 244].

Din varietatea textelor prezente pe situl francez al Ministère du Travail, de la Santé et des Solidarités am ales afișul, avizul și ghidul de utilizare. Pentru perioada pandemiei COVID-19, afișul (*Înștiințare, de obicei imprimată, expusă public, prin care se anunță ceva, prin care se dau informații în legătură cu viața politică și culturală; afiș. Gen de artă grafică, cu funcție mobilizatoare, de informare, de reclamă, de instruc-taj etc. Din fr. affiche* <https://dexonline.ro/definitie/afi%C8%99/definitii>) este instrumentul de informare și prevenție. Astfel, cele mai frecvente titluri de afiș sunt: *Protégeons-nous les uns les autres; Informations coronavirus -conduites à tenir en cas de signes; Porter un masque pour mieux nous protéger; Bien utiliser son masque; Alerte coronavirus- comment se laver les mains; Tester-Alerter-Protéger*. Avizul este micro-

textul injonctiv ce conține un număr redus de fraze dar care posedă o forță ilocutorie puternică, marcată prin forma verbului, semantismul atenționării și elemente extra-verbale cum ar fi literele majuscule sau contextul [cf. 2, p. 19]. Contextul pandemic propune atenționări și restricții de felul următor: *Ici, le masque est obligatoire; Ici, nous vaccinons.*

Ghidul este genul de text injonctiv complex la nivel de conținut, cu secvențe descriptive și informative adaptate la destinatar: *Guide méthodologique - surveillance de la couverture vaccinale contre la Covid-19 des professionnels et résidents des établissements médico-sociaux; Guide d'animation-Vaccination Covid-19* sau *Petit guide d'utilisation de l'auto-test nasal.*

Toate genurile de texte la care ne-am referit anterior prezintă caracteristici lingvistice și pragmatice comune, dar totuși cu anumite particularități [1].

Din punctul de vedere al enunțării textul este emis de către un specialist/expert al cărui prezență enunțiativă este diminuată sau absentă. În discursul procedural din perioada pandemiei COVID-19 prezența autorității guvernamentale emițătoare devine o exigență înaintată de către receptor și o obligativitate pentru sursă, în cazul nostru ne referim la *Ministère du Travail, de la Santé et des Solidarités* (fig. 1, 2, 3). La nivel de text, prezența pronumelui personal *je* reduce din ambiguitatea mesajului pornind de la funcția principală a acestui pronume, și anume cea de a desemna locutorul. Particularitatea importantă în acest tip de text (fig.1) este sensul general pe care pronumele personal *je* îl obține grație destinatarului: astfel *je* poate desemna fiecare dintre persoanele interesate în a se proteja și a-i proteja pe ceilalți : **Je peux encore avoir le Covid-19. Je continue les gestes barrières. Je peux mettre un masque.** Pronumele *nous* (fig. 3) desemnează grupul de persoane care înglobează locutorul, iar cadrul referențial spațial mai este definit și de adverbul *ici*. Totodată, avizul își păstrează funcția de publicitate socială. Microtextele injonctive sunt construite în baza actului injonctiv exprimat prin forma unor avize, atenționări, restricții sau interdicții [2, p.19]. Astfel, forța mesajului este definită de numărul mic de cuvinte, emițătorul este autoritatea profesională, iar destinatarul în cazul dat poate fi oricine, cetățeanul sau chiar specialistul din domeniul medical (fig. 3).

Ghidul de utilizare (fig. 2), are structura clasică specifică acestui gen de text, prima parte fiind informativ-descriptivă, iar forma lingvistică exprimă o recomandare/prescripție transmise prin verbele de acțiune și prin construcțiile impersonale.

Fig. 1. Masca.

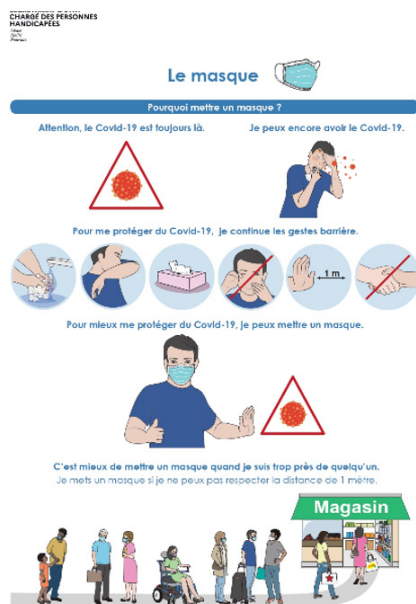

Fig. 2. Autotestul nazal.

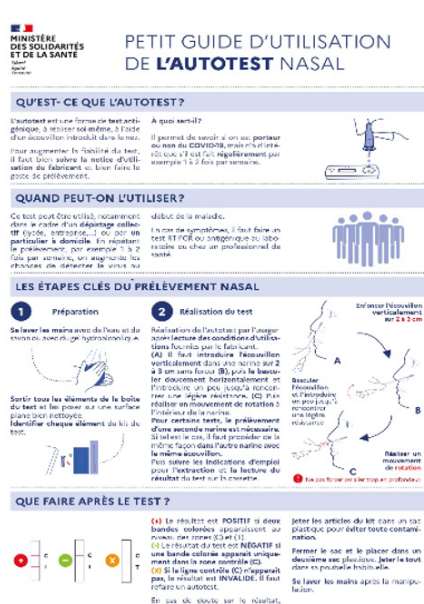

Fig. 3. Vaccinarea.

Caracterul obiectiv al informațiilor furnizate în perioada pandemiei COVID-19 prin textele injonctive garantează destinatarului că respectarea instrucțiunilor va duce la rezultatul așteptat: prevenția personală și a celor din jur contra maladiei, rezultatul pozitiv sau negativ despre infectarea cu virus sau informarea cu un conținut veridic.

Lexicul specializat propriu domeniului medical impune precizia informațională, universul de referință este considerat comun pentru emițător și destinatar. În perioada pandemiei terminologia COVID-19 obține statutul de socioterminologie/pragmaterminologie cu un accent evident pe internaționalizare, neologizare și creativitatea lingvistică [5, p. 98-107]. Termenul medical COVID-19 devine comun pentru toate tipurile de texte de tip afiș, ghid etc. În exemplele alese prezența terminologică a unităților din domeniul anunțat este specifică pentru ghidul de utilizare: *test anti-génique, le prélèvement, test RT-PCR, gel hydroalcoolique, zone contrôle, zones (C) et (T)*.

Forța și intensitatea ilocuționară reprezintă o caracteristică importantă a textului injonctiv, fiind redată prin verbe la imperativ, infinitiv ce pot fi considerate drept acte directive succesive [1, p. 246]. În ghidul de utilizare a autotestului nazal (Fig. 3), succesiunea verbelor la infinitiv exprimă intenția autorului/locutorului de a oferi indicațiile corecte în realizarea acțiunii: *suivre la notice d'utilisation du fabricant, se laver les mains avec de l'eau, introduire l'écouvillon verticalement, sortir tous les éléments de la boîte du test, basculer l'écouvillon, réaliser un mouvement de rotation etc.* Valoarea transmisă prin timpul gramatical de viitor sau prezent este mai mult asertivă: *Je peux encore avoir le Covid-19. Je continue les gestes barrières. Je peux mettre un masque. Ici, nous vaccinons. Parlons-en.*

Această caracteristică este localizată în partea textului care indică o instrucțiune procedurală. Secvența descriptivă are o dublă valoare referențială: informativă și prescriptivă: *L'autotest est une forme de test anti-génique, à réaliser soi-même, à l'aide d'un écouvillon introduit dans le nez.*

Prezența conectorilor este redusă, cel mai des întâlnim conectorii *pour/comment +infinitiv* sau conectorii care asigură succesiunea acțiunilor, dar atestăm și alți conectori.

Pour me protéger du Covid-19 [...]

Pour augmenter la fiabilité du test il faut bien suivre la notice d'utilisation du fabricant et bien faire le geste de prélèvement

En cas de symptômes, il faut faire un test RT-PCR [...]

Il faut introduire l'écouvillon verticalement dans une narine sur 2 à 3 cm sans forcer (B), puis le basculer doucement horizontalement et l'introduire un peu jusqu'à rencontrer une légère résistance. (C) Puis réaliser un mouvement de rotation à l'intérieur de la narine.

Il permet de savoir si on est porteur ou non du COVID-19, mais n'a d'intérêt que s'il est fait régulièrement par exemple 1 à 2 fois par semaine.

Segmentarea textului în paragrafe distincte, prezența imaginilor și fotografiilor, schemelor de utilizare constituie elementele importante de identificare a textului injonctiv. Pentru discursul ce ține de pandemia Covid-19, imaginea de pe afiș, deși utilitară ca destinație, asigură comunicarea eficientă a mesajului transmis de către specialistul din domeniul medical către destinatarul în mare parte nespecialist [6, p. 511]. Imaginea simplifică și asigură o decodificare mai completă a conținutului informativ. Pentru afiș și ghidul de utilizare a autotestului nazal, iconicul mai este o metodă de vulgarizare a conținutului medical.

Concluzii

Abordarea generală permite definirea injonctivului drept un act directiv care transmite acțiunea de a invita/provoca la acțiune, a ordona, a prescrie sau a oferi anumite indicații. Gradul de intensitate a injonctivului diferă în funcție de genul textului: notăm că este mai pertinent și mai evident în cazul unui afiș sau aviz și mai atenuat pentru ghidul de utilizare sau pentru alte texte ce indică, prescriu sau recomandă o anumită acțiune. Finalitatea practică a textelor de pe situl oficial francez *Ministère du Travail, de la Santé et des Solidarités* asigură realizarea conținutului științific/medical printr-un mod neutru de exprimare. Prezența imaginilor și fotografiilor, schemelor de utilizare, segmentarea textului în paragrafe distincte sunt elementele importante care asigură precizia informațională, obiectivitatea și pun totodată în valoare apartenența la domeniul specializat al textelor din perioada pandemiei COVID-19.

Referințe:

1. ADAM, J.-M. *Les textes: types et prototypes*. Paris, Armand Colin, 2011, 289 p. ISBN 978-2-20025912-9.
2. PITAR, M. *Genurile textului injonctiv*. Timișoara: Excelsior Art, 2007, 208 p., p. 12-15. ISBN 978-973-592-178-1.

3. COSTĂCHESCU, A. *Pragmatica lingvistică. Teorii, debateri, exemple*. Iași, Institutul European, 2019, 628 p. ISBN 978-606-24-0216-7.
4. Dictionar. <https://dexonline.ro/definitie/afi%C8%99/definitii> [Accesat la 12.04.2024].
5. ZBANT, L., DAVID, A. *La néonymie sans frontières dans la terminologie de la COVID-19: créativité et fonctionnement*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2023, nr. 10(180), p. 98-107. ISSN 1811-2668.
6. DAVID, A. *Estetica comunicării specializate în contextul pandemiei COVID-19*. În: *Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine*. Ed. 8, 26-27 septembrie 2023, Chișinău. Iași-Chișinău-Lviv, 2023, Ediția 8, p. 506-512. ISSN 2558 – 894X.
7. <https://sante.gouv.fr/soins-et-maladies/maladies/maladies-et-infectionsrespiratoires/coronavirus-11069/> [Accesat la 12.04.2024].

Date despre autor:

Ala DAVID, doctorand, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0002-4993-4117

E-mail: ala.david-grapila@usmf.md

Prezentat la 15.04.2024